

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte onsdag den 4. juni 1958 kl. 11.15

Møtet ble ledet av formannen **F i n n M o e**.

Til stede var: Borten, Reidar Carlsen, Kjøs, Nordahl, Offerdal, Erling Petersen, Røiseland, Wikborg og Hugaas.

Fra Regjeringen deltok utenriksminister Lange. Følgende embetsmenn fra Utenriksdepartementet ble gitt adgang til møtet: utenriksråd Skylstad, ekspedisjonssjef Nygård. Samt videre advokatene Torstensen, Røed og Evensen.

Formannen: Jeg gir ordet til utenriksminister Lange for at han skal gi en redegjørelse om Hannevigsaken.

Utenriksminister Lange: Siden det PM som er tilstillet komiteens medlemmer ble utarbeidet, er det skjedd den ting at ambassaden i Washington har meddelt at State Departement har meddelt den at etter å ha studert saken nøyere, er det kommet til den konklusjon at vi har rett i vår fortolkning av avtalen, og at vi etter avtalen må ha krav på å få anledning til muntlig prosedyre i den utstrekning vi anser det nødvendig, og den 29. mai undertegnet utenriksminister Foster Dulles et brev til Court of Claims som ga uttrykk for dette syn i State Department.

Nå skal vi ikke legge noe mer i det enn det betyr. De amerikanske domstoler, og ganske særlig Court of Claims, er meget vare overfor forsøk på innblanding utenfra, så man kan ikke uten videre gå ut fra at retten følger State Department's syn. Derfor er det lite aktuelt nå som da dette PM ble utarbeidet, å få komiteens reaksjon på de spørsmål som der er reist.

Det var tanken at advokat Torstensen, som er Norges agent i saken i dag, skulle kommentere og utdype nærmere de problemer som er lagt fram i PM'et, og jeg ber derfor om at formannen med en gang lar advokat Torstensen få ordet.

Advokat Torstensen: Jeg har vel ikke så meget å tilføye til det som står i dette PM. Men jeg vil gjerne nevne at vi som har stelt med denne sak der borte, ble adskillig foruroliget ved det standpunkt som domstolen tok. For det første gjaldt det spørsmålet om Commissioner, som er et helt ukjent begrep for oss. Han er ikke dommer, men har allikevel visse dommerbeføyelser, og pleier å forberede sakene helt til de kommer til hovedforhandlingen i Court of Claims, og denne er da i alminnelige saker så kort at partene får en taletid på en halv time hver, muligens med litegrann tillegg. Det er ikke tale om å få mer adgang til å utdype muntlig det som saken gjelder.

Nå ser det jo ut som om Court of Claims har oppgitt tanken om Commissioner her, men vi har ikke fått noe skriftlig om det. Derimot har vi fått beskjed om at man hadde henvist saken til Commissioner, men vi vet både fra Commissioner selv og fra de amerikanske advokater at retten har forandret sitt standpunkt i det spørsmål.

Det som gjorde at vi fant det nødvendig å forelegge saken helt ut for Utenriksdepartementet og for de norske myndigheter i det hele tatt, var imidlertid det at vi bare skulle få en halv time til muntlig prosedyre i denne sak, og det er etter vårt syn helt umulig. Vi kan overhodet ikke tilrettelegge en sak av denne beskaffenhet på en halv time, og heller ikke på en dag eller noen dager. Etter vår forståelse av konvensjonen er det ikke der noen begrensning, og denne forståelse skjønner jeg nå av utenriksministerens meddelelse at også det amerikanske State Department har godtatt.

Særlig gjelder det fordi Amerika har fremsatt en serie nye innsigelser etterat vi hadde levert vårt siste innlegg i saken. Det er etter vår mening i strid med konvensjonen, og vi må bruke atskillig tid til å påvise at det er i strid med konvensjonen, og at disse innsigelser ikke kan anføres i denne sak.

Men dertil er det en hel del ting som man er nødt til å påvise muntlig i denne sak. Det ville blitt et aldeles forferdelig arbeid om man skulle ha skrevet ned i den skriftlige saksutredning alt det som bør sies i denne sak. Jeg nevner at Kristianiagruppe-saken, som jo ikke på langt nær hadde det omfang som denne sak, så vidt jeg husker, tok 6-7 uker i Haag. Å spise oss av med en halv time er jo bare tøv. Men heller ikke det som den amerikanske agent var villig til å anbefale overfor domstolen, at vi skulle få en dag hver, er noe vi kan benytte oss av.

Det som vi da har ønsket å vite, er hvilket standpunkt vi skal ta til dette hvis vi møter den samme innstilling hos domstolen som den hadde da vi var der borte. Vi synes da at vi prinsipielt skal si at da får vi ikke adgang til å behandle saken på den måte som konvensjonen foreskriver. Men naturligvis kan jo stillingen være den at vi må se å avfinne oss på et eller annet vis, og derfor ville vi gjerne forelegge saken i den form at Utenriksdepartementet da får ta bestemmelse etter råd fra advokaten.

Vi har på side 12 foretatt en «oppsummering og anbefaling», og vi summerer der spørsmålene opp i 4 punkter. Det første er sakens henvisning til Commissioner til forberedende behandling. Punkt 2 er behandlingen og avgjørelsen av Norges preliminare innsigelser, de innsigelser som vi har bedt avgjort preliminært. Så er det som nr. 3 domstolens anmodning om å få et kort resymé i saken, og endelig er nr. 4: Omfanget og varigheten av den muntlige prosedyre. – Om disse spørsmål har da vi gitt vår utredning.

Under punkt 1 har vi sagt at det spørsmål er formodentlig ute av verden, fordi domstolen har oppført saken til hovedforhandling, og da må den ha oppgitt tanken om en Commissioner, i all fall i den form som domstolen i alminnelighet benytter Commissioner.

Ved det annet spørsmål, om Norges preliminare innsigelser, står vi ikke så sterkt som vi gjerne skulle ha ønsket. Vi kan sikkert ikke forlange at domstolen skal avgjøre det preliminært. Det ville være praktisk om det ble gjort, fordi vi derved kunne begrense den muntlige prosedyre, men hvis domstolen sier at den vil vite mer om saken før den tar standpunkt, kan vi ikke si noe om det. Derfor tror jeg ikke vi skal ta opp noe mer aksjon i denne forbindelse.

Så har da domstolen, som man vil se av det siste bilag, ved Court Order av 2. mai dette år bedt om å få «a brief statement of the issues of this case», d.v.s. at den ber om å få en kort fastslåen av det som er tvistens gjenstand, og det som er faktum i saken, og av vårt syn på de rettslige spørsmål. Det anbefaler vi at vi skal gi. Konvensjonen inneholder ikke noe positivt om det, men på den annen side kan jeg heller ikke se at konvensjonen i og for seg inneholder bestemmelser som utelukker at det skulle kunne gjøres noe sådant, og det er utvilsomt til hjelp for domstolen om den får et sådant resymé. Rettens formann sier også i denne Court Order at det er for å assistere domstolen.

Så kommer da det siste spørsmål under punkt 4 om tiden for den muntlige utredning fra begge sider. Hva den annen part gjør, interesserer naturligvis ikke oss, bare vi får den tid vi trenger. Vi sier at vi etter konvensjonen har adgang til å utrede saken i det omfang som vi bestemmer, og ikke som domstolen bestemmer. Det står positivt i artikkel IV i konvensjonen; men det har altså ikke domstolen villet høre på hittil. Hvorvidt den vil gjøre det nå, etterat Secretary of State har skrevet til domstolens formann, vet jeg ikke. Det er skjedd etterat vi forlot Washington.

Vi vil prinsipalt anbefale at vi holder sterkt på konvensjonens bestemmelser, men hvis domstolen fortsatt skulle ta det standpunkt som den har gjort hittil, må vi jo se å avfinne oss med det på en måte og få denne sak ut av verden, og da får vi søke å oppnå de gunstigste vilkår som går an. Det er det da vår mening at Utenriksdepartementet får ta standpunkt til.

Formannen: Jeg skal få lov å takke for de redegjørelser som er gitt.

Wikborg: Det er i virkeligheten svært lite, eller nærmest ingen ting, som foreligger for oss til avgjørelse, for vi kan jo ikke gjøre noe fra eller til.

Det er enighet om at det skal gis et kort resymé til domstolen, og det er en utmerket ting.

Hvordan det blir, om det blir Commissioner eller ikke, vet vi altså ikke. Det er forresten ikke et system som er helt ukjent her i Norden. Den svenske Høyesterett hadde det i all fall til ikke for altfor lenge siden. Jeg tror vedkommende kaltes justissekretær. Han utredet saken for begge parter og la fram forslag til dom, så systemet er ikke helt ukjent for oss, selv om vi mener det er meget dårlig. Men det ser jo ut som om det her er oppgitt, så det behøver vi kanskje ikke å befatte oss så meget med.

Med hensyn til de preliminaire innsigelser har vi vel ikke annet å gjøre enn å bøye oss for rettens avgjørelse. Den er suveren, og min erfaring fra amerikanske domstoler er at de som regel gjør akkurat det stikk motsatte av det vi mener er fornuftig, og det går jeg ut fra at domstolen vil gjøre også her, og altså ikke ta en preliminær avgjørelse, men ta det hele samlet, skjønt det ville lette dens saksbehandling om den ville gjøre som vi er vant til, behandle de preliminaire ting preliminært.

Tilbake blir så bare prosedyrens omfang, hvor vår sak står noe bedre etter den amerikanske utenriksministers henstilling. Men også der er vi uten alternativ, med

mindre vi da simpelthen skulle trekke oss ut av saken om de begrenser prosedyren til f.eks. en time. Men det kan vi vel ikke gjøre. Amerikanerne har jo meget kortere muntlig prosedyre enn vi er vant til. Jeg tror det er slik også i den amerikanske Supreme Court at partene ikke i alminnelighet får mer enn en time hver. De baserer seg således der i grunnen mer på den skriftlige saksforberedelse enn vi er vant til å gjøre. Men da det vel ikke kan være spørsmål om at vi skal trekke oss ut av saken under noen omstendighet, så langt som den er kommet, og så dyr som den har vært, får vi vel fight to the bitter end, og da mener jeg at vi har bare å kjempe for å få de for oss gunstigst mulige betingelser og så akkviescere ved det retten da måtte bestemme.

Formannen: Jeg vil si at jeg synes man ikke skulle insistere noe videre på den prosedyre som her har vært ført. Jeg er ikke jurist, så jeg kan ikke med noen større sakkyndighet uttale meg om verdien av dette, men, så vidt jeg forstår ut fra mitt lekmansskjønn, står det altså om adgangen til å føre en lengre muntlig prosedyre enn retten egentlig vil gå med på. Selv om State Department har gitt oss medhold, er det etter min oppfatning det beste å innta en relativt passiv holdning her. Jeg kan ikke forstå at det skal tjene til noe å insistere så sterkt på at man vil ha denne lange muntlige prosedyre.

Nå er det jo så at State Department har gitt Norge rett, men der tror jeg det er helt rett, som utenriksministeren gjorde oppmerksom på, at det er spørsmål om det ikke vil irritere Court of Claims, akkurat som det her ganske sikkert ville ha irritert Høyesterett om Utenriksdepartementet hadde gjort noe lignende. Jeg er i det hele i tvil om det rent psykologisk sett er den beste metode for å innstille retten velvillig likeoverfor våre krav. Nå er jo dette en gang den form for prosedyre som brukes i Court of Claims og så vidt jeg forsto hr. Wikborg, i amerikansk rett i det hele tatt. Jeg kan ikke fri meg for at det må virke som om man gir inntrykk for en viss tvil om rettens vilje til å sette seg inn i sakens dokumenter, om man insisterer for sterkt her, og hvis det gjelder spørsmålet om å utarbeide framstillingen skriftlig, kan man ikke la det avgjøres av at det vil være et stort arbeid. Hvis det er slik at retten vil ha det, får man heller gjøre det.

Jeg må si at jeg synes her er brukt temmelig kraftige uttrykk i dette memorandum. Vi ser det står på side 7 i PM'et at man

«overleverte 25. april 1958 i Department of State en verbalnote, hvori det ble redegjort for Norges syn på sakens overføring til Commissioner, og samtidig henstillet at de Forente Staters agent avsto fra skritt som etter Norges mening ville innebære traktatbrudd.»

Som sagt, jeg er ikke jurist, men jeg har en viss peiling på diplomatisk uttrykksmåte, og det å snakke om traktatbrudd er ganske sterkt. Om man sier at man er i tvil om det er i samsvar med konvensjonen, er jo noe annet.

Jeg har sagt dette, også fordi jeg synes grunnlaget er noe spedt. Her gjør jeg igjen oppmerksom på at jeg ikke er jurist. Men man finner på side 6 den berømmelige artikkel IV, hvor det står følgende:

«Så snart som mulig etter at Court of Claims har mottatt de ovennevnte dokumenter, skal retten tre sammen for å høre slik muntlig prosedyre av hver regjerings agent eller prosessfullmektig eller av begge, som de respektive agenter måtte ønske å fremkomme med. Ledelsen av de muntlige forhandlinger skal for øvrig være under rettens kontroll.»

Man kan jo selvsagt av en slik paragraf lese ut eller trekke ut at man har også adgang til å bruke den tid som man vil ha. Men når man tenker på at dette er skrevet med tanke på Court of Claims, hvor man har en fast etablert prosessmåte som går ut på en ganske kort muntlig prosedyre, er det all grunn til å anta at det er det man har hatt i tankene. Jeg synes i hvert fall ikke at fortolkningen av denne paragraf gir grunnlag for å fremkomme med de meget sterke påstander som man her er fremkommet med.

Når man sier som advokat Torstensen at man må holde sterkt på konvensjonens bestemmelse, vil jeg derfor heller si holde sterkt på vår fortolkning av konvensjonens bestemmelse. Men min vesentligste innvending er at jeg tror ikke at dette at man fortsatt holder på dette, tjener noen virkelig hensikt overfor Court of Claims. De har satt stor pris på at vi ville godta en amerikansk rett som voldgiftsdomstol i denne sak. Jeg er redd for at den tilfredshet som man her har vist, og som sikkert vil virke til vår gunst, kan bli ødelagt hvis man rir videre for sterkt på dette.

Utenriksminister Lange: Jeg tror nok at man må gi advokatene rett i at det virker noe foruroligende når man, etter å ha fått vite at den vanlige praksis ved Court of Claims bare er ½ times muntlig prosedyre, den 29. april får en telefonbeskjed om at saken er berammet til 7. mai kl. 14. At man da begynte å spørre seg selv om man kunne regne med at rettens medlemmer var villig til å sette seg inn i den meget omfattende sak, hvor det foreligger bindsterke innlegg fra begge sider, synes jeg ikke man kan forundre seg over. Derfor er det sikkert en stor fordel at man oppnådde å få hovedforhandlingen utsatt og berammet til den første uken etter rettsferien.

Jeg tror også at denne anmodningen om å få et skriftlig resymé bør vi benytte oss av. Sånn som det hele har utviklet seg, tror jeg at det kommer til å bli et meget viktig dokument i denne sak, og at det må bli hovedoppgaven nå i de nærmeste måneder å utarbeide dette resymé så godt som vi overhodet kan prestere det. Så får vi vel fortsatt forsøke, uten at vi gjør det i slike former at vi ødelegger hele stemningen hos rettens medlemmer, å oppnå i all fall noe rimeligere tid til den muntlige prosedyre enn det som er vanlig ved Court of Claims.

Det som var foruroligende, var at under en rekke samtaler, i all fall under flere samtaler, med rettens formann konstaterte vår agent at rettens formann overhodet ikke hadde lest konvensjonen, overhodet ikke kjente til konvensjonen og ikke visste, ikke hadde akseptert at dette var en internasjonal voldgiftssak, at det ikke var en vanlig sak for Court of Claims, at vi hadde akseptert Court of Claims som internasjonal voldgiftsrett i denne sak. Det var derfor nødvendig ut fra de inntrykk som disse samtaler gav, å gjøre en demarche.

Nå er ikke denne demarche gjort så udiplomatisk som det kan se ut av den forkortede fremstilling som står her i PM'et, og som formannen reagerte mot. Det som i PM'et er blitt til at man sier «som etter Norges mening ville innebære traktatbrudd», er i selve noten uttrykt slik – det står på side 4 i vedlegg 3, verbalnoten:

«The Ambassador of Norway begs to express the hope that the Government of the United States, on the background of what has been stated above, will share the view of the Government of Norway as to the correct interpretation of the Convention.»

Og det er det State Department har sagt at man gjør, etter å ha studert saken nøyere, er de kommet til at de «share our view as to the interpretation of the convention». Det er i all fall et lyspunkt i saken. Og selv om man ikke av det uten videre kan trekke den optimistiske slutning at Court of Claims vil være enig med State Department, er det i hvert fall en stor støtte for oss når vi skal arbeide for å få noe gunstigere prosedyrevilkår, å ha fått denne tilslutning fra det amerikanske utenriksdepartement.

Kjøs: Det er veldig vanskelig å si noe i denne sak, fordi den er så innviklet i seg selv, og fordi jeg i hvert fall ikke har noe kjennskap til amerikansk rettsvesen. Men den oppfatning jeg har dannet meg på grunnlag av det som er lagt fram, faller ganske godt sammen med det advokat Wikborg sa til å begynne med. Jeg må også si at jeg er enig i det syn utenriksministeren fremholdt, at det på grunnlag av den konvensjon som eksisterer, må være riktig, i de former som er hensiktsmessige, å søke å oppnå en noe bedre anledning til å legge saken fram enn det hittil har synes som denne rett vil gi våre representanter.

Noe større mer har jeg ikke å si om dette, men som advokat Wikborg sa, man må nå da saken er brakt inn for Court of Claims, føre den gjennom der og se hva det er mulig å oppnå.

Formannen: Er det andre som forlanger ordet? - Hvis ikke, kan jeg da oppsummere komiteens synspunkter på følgende måte:

Side 12 i memorandumet står under «Oppsummering og anbefaling»: «Etter advokatenes oppfatning foreligger det nå følgende spørsmål å ta standpunkt til.» Det er da først «Sakens henvisning til Commissioner til forberedende behandling». Der sies det jo at retten har oppgitt den vanlige fremgangsmåte og øyensynlig har fulgt den norske oppfatning av konvensjonens bestemmelser. Der er spørsmålet om man, hvis man fra amerikansk side skulle komme tilbake til Commissioner, skulle akseptere den ordningen. Vil komiteen at man skal komme tilbake til det spørsmål, hvis det skulle reises?

Wikborg: Vi har ikke noe valg.

Utenriksminister Lange: Jeg tror det ligger praktisk slik at en her nesten er nødt til å gi Utenriksdepartementet nokså vide fullmakter til å vurdere saken etter

som nye momenter dukker opp. I forhold til retten må det vel treffes en avgjørelse i løpet av de nærmeste uker, for så tar den rettsferie og trer ikke sammen før i oktober, og da spres dens medlemmer for alle vinder. Det er meningen at vår agent skal reise tilbake til Washington i slutten av denne uken og søke å treffe rettens formann og søke å få avklart disse spørsmål. Da kan det bli spørsmål om timer, at han må ha en reaksjon fra Utenriksdepartementet i løpet av noen timer, så det ikke vil bli mulig å komme tilbake til komiteen her. Hvis det er mulig for komiteen å gi oss nokså vide fullmakter innenfor den rammen som anbefalingen jo i virkeligheten utgjør, tror jeg det er den praktiske fremgangsmåte.

Wikborg: Det må være en selvfølge.

Formannen: Jeg forstår det slik at komiteen er enig i det.

Jeg går da videre. Med hensyn til punkt 2, om Norges preliminare innsigelser, sa advokaten at der trodde han ikke det trenges noen ny aksjon. Det kan vi vel være enige i.

Når det gjelder punkt 3, anbefales det at Norge imøtekommer domstolens anmodning om å få et kort resymé i saken. Det synes jeg også er helt klart og jeg går ut fra at komiteen er enig i det.

Punkt 4 gjelder spørsmålet om vår muntlige prosedyre. Der har jeg gitt uttrykk for mitt synspunkt, at jeg synes ikke man skulle ri for sterkt på det. Jeg forstår det slik at komiteen for øvrig er enig i det som advokatene her sier.

Utenriksminister Lange: Modifisert med det viktige moment som formannen fremholdt, at man må ikke drive det så langt at man spolerer hele atmosfæren.

Møtet hevet kl. 11.55.